

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG CÔNG TÁC GIÁM SÁT VÀ PHẢN BIỆN XÃ HỘI GÓP PHẦN THỰC HIỆN DÂN CHỦ Ở CƠ SỞ

BÙI THỊ BÍCH THỦY*

Thực hiện dân chủ ở cơ sở góp phần “kiểm soát quyền lực nhà nước” nhằm xây dựng Nhà nước trong sạch, vững mạnh, hoạt động hiệu lực, hiệu quả. Nhân dân tham gia giám sát hoạt động của các cơ quan trong hệ thống chính trị, đặc biệt là cơ quan nhà nước và cán bộ, công chức, viên chức xuất phát từ nguyên tắc quyền lực của Nhân dân là tối thượng, là quyền lực gốc. Bên cạnh đó, với hình thức phản biện xã hội thông qua việc Nhân dân và các tổ chức chính trị - xã hội tham gia đóng góp, phê bình, kiến nghị với Đảng và Nhà nước về các chủ trương, chính sách cũng là một trong những biện pháp để mở rộng dân chủ và tạo ra sự đồng thuận cao trong xã hội. Bài viết nghiên cứu vai trò và thực trạng công tác giám sát, phản biện xã hội trong thời gian qua, từ đó, đề xuất một số giải pháp góp phần tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với việc thực hiện dân chủ ở cơ sở trong thời gian tới.

Từ khóa: Đảng Cộng sản Việt Nam; giám sát, phản biện xã hội; dân chủ ở cơ sở; nâng cao chất lượng.

Implementing democracy at the grassroots level contributes to "controlling state power" in order to build a clean, strong, efficient and effective State. The People participate in supervising the activities of agencies in the political system, especially state agencies, and cadres, civil servants and public employees stemming from the principle that the People's power is supreme and the original power. In addition, social criticism which is formed through the contribution, criticism and proposition of the People and socio-political organizations to the Party and the State on guidelines and policies is also one of the measures to expand democracy and create a high consensus in society. The article examines the role and current situation of social supervision and criticism in the past time, thereby proposing a number of solutions to strengthen the Party's leadership over the implementation of democracy at the grassroots level in the coming time.

Keywords: Communist Party of Vietnam; social supervision and criticism; grassroots democracy; quality improvement.

NGÀY NHẬN: 22/6/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 21/7/2023

NGÀY DUYỆT: 16/8/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.331.2023.580>

1. Đặt vấn đề

Giám sát và phản biện xã hội (PBXH) là yêu cầu khách quan, mang tính phổ biến, là một trong những bộ phận cấu thành hệ thống kiểm soát quyền lực nhằm khắc phục xu hướng lạm

quyền, tha hóa quyền lực nhà nước. Hệ thống giám sát và PBXH ở nước ta gồm nhiều chủ thể, trong đó có Mặt trận Tổ quốc Việt Nam

* *ThS, Ban Dân vận Tỉnh ủy Đồng Nai*

(MTTQVN) và các đoàn thể chính trị - xã hội. Giám sát và PBXH là quyền của Nhân dân, là nhiệm vụ quan trọng trong công tác tham gia xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền của MTTQVN và các tổ chức đoàn thể.

Giám sát nhằm góp phần thực hiện đúng các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước kịp thời phát hiện những sai sót, khuyết điểm, yếu kém để kiến nghị sửa đổi, bổ sung cho phù hợp; phát hiện những nhân tố mới, những mặt tích cực để kịp thời phổ biến, nhân rộng, góp phần xây dựng Đảng và Nhà nước trong sạch, vững mạnh, thúc đẩy đất nước phát triển nhanh và bền vững. PBXH nhằm phát hiện những nội dung còn thiếu, chưa sát, chưa đúng, chưa phù hợp trong các văn bản dự thảo của các cơ quan Đảng, Nhà nước, đoàn thể... Từ đó, kịp thời kiến nghị bổ sung, sửa đổi những nội dung thiết thực, phù hợp với thực tiễn và bảo đảm tính hiệu quả; đồng thời, bảo đảm quyền và lợi ích hợp pháp chính đáng của Nhân dân, phát huy dân chủ, tăng cường đồng thuận xã hội góp phần thực hiện thắng lợi mục tiêu “Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”.

2. Thực trạng công tác giám sát và phản biện xã hội trong thời gian qua

Công cuộc xây dựng đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa (XHCHN) được Đảng và Nhà nước ta chú trọng ban hành nhiều chủ trương, đường lối nhằm xây dựng, mở rộng và phát huy dân chủ, như: Chỉ thị số 30-CT/TW ngày 18/02/1998 của Bộ Chính trị về xây dựng và thực hiện Quy chế dân chủ ở cơ sở (DCCS); Nghị định số 29/1998/NĐ-CP ngày 11/5/1998 của Chính phủ về Quy chế thực hiện dân chủ ở xã; Nghị định số 71/1998/NĐ-CP ngày 08/9/1998 về Quy chế thực hiện dân chủ trong hoạt động của cơ quan; Nghị định số 07/1999/NĐ-CP ngày 13/02/1999 về Quy chế thực hiện dân chủ ở doanh nghiệp nhà nước. Đặc biệt, nhìn nhận và đánh giá cao vai trò của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội trong việc tham gia xây dựng và thực hiện

DCCS, ngày 16/11/2004, Ban Bí thư Trung ương Đảng (khóa IX) ban hành Thông báo số 161-TB/TW về Đề án MTTQVN tham gia giám sát cán bộ, đảng viên ở khu dân cư.

Ngày 21/4/2006, Chính phủ và Đoàn Chủ tịch Ủy ban Trung ương MTTQVN đã ký Nghị quyết liên tịch số 05/2006/NQLT-CP-UBTWMTTQVN ban hành Quy chế MTTQVN giám sát cán bộ, công chức, đảng viên ở khu dân cư (được thực hiện ở một số xã, phường, thị trấn của 5 tỉnh, thành phố là Tiền Giang, TP. Hồ Chí Minh, Ninh Bình, Quảng Bình, Hà Nội). Việc thực hiện Quy chế ở 5 tỉnh, thành phố đã thu được các kết quả đáng ghi nhận. Các đơn, thư tập trung chủ yếu vào những vi phạm của đối tượng giám sát trong thực thi công vụ khi thực hiện Quy chế DCCS về tư cách và phẩm chất đạo đức cá nhân cũng như đạo đức công vụ, thái độ tiếp xúc với nhân dân khi thực hiện nhiệm vụ. Các địa phương bước đầu đã chấn chỉnh thái độ làm việc, ý thức tuân thủ các quy định, hướng dẫn cũng như nâng cao thái độ, ý thức phục vụ người dân của đội ngũ cán bộ, công chức cấp xã. Đồng thời, một bộ phận Nhân dân đã hiểu được quyền giám sát của mình nên chủ động tố giác những hành vi vi phạm của cán bộ, công chức, đảng viên trên địa bàn. Đây là sự thay đổi quan trọng góp phần thực hiện DCCS cũng như chấn chỉnh thái độ, trách nhiệm công vụ của công chức cấp xã.

Từ Đại hội XI, Đảng chủ trương đẩy mạnh xây dựng, chỉnh đốn Đảng một cách toàn diện, sâu sắc, trong bối cảnh đó, Bộ Chính trị (khóa XI) đã ban hành hai văn bản hết sức quan trọng vào ngày 12/12/2013, đó là: Quyết định số 217-QĐ/TW về việc ban hành Quy chế giám sát và PBXH của MTTQVN và các đoàn thể chính trị - xã hội và Quyết định số 218-QĐ/TW ban hành quy định về việc MTTQVN, các đoàn thể chính trị - xã hội và nhân dân tham gia góp ý xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền. Đây là những quyết sách quan trọng đưa hoạt động giám sát, PBXH cũng như tham gia xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền của MTTQVN,

các đoàn thể chính trị - xã hội và Nhân dân ngày càng hiệu quả, mở rộng và thực chất.

Để cụ thể hóa chủ trương của Đảng, Ủy ban Thường vụ Quốc hội - Chính phủ - Đoàn Chủ tịch Ủy ban Trung ương MTTQVN đã ban hành Nghị quyết liên tịch số 403/2017/NQLT-UBTVQH14-CP-ĐCTUBTWMTTQVN ngày 15/6/2017 quy định chi tiết các hình thức giám sát, PBXH của MTTQVN, căn cứ để tổ chức giám sát, bao gồm: chương trình phối hợp và thống nhất hành động hàng năm của Ủy ban MTTQVN các cấp; chương trình phối hợp giám sát giữa Ủy ban MTTQVN với các tổ chức thành viên của MTTQVN và cơ quan nhà nước cùng cấp; kiến nghị của tổ chức thành viên của MTTQVN; đơn, thư khiếu nại, tố cáo, phản ánh, kiến nghị của cá nhân, tổ chức do Ủy ban MTTQVN tiếp nhận; thông tin phản ánh trên các phương tiện thông tin đại chúng và căn cứ tổ chức PBXH...

Từ năm 2013 - 2021, Ủy ban Trung ương MTTQVN, các đoàn thể chính trị - xã hội và một số tổ chức thành viên ở trung ương đã tổ chức được 92 cuộc giám sát, 12 cuộc phản biện trên phạm vi toàn quốc. Ở cấp tỉnh, đã tổ chức được 3.140 cuộc giám sát, 1.137 cuộc phản biện. Ở cấp huyện, đã tổ chức được 21.833 cuộc giám sát, 6.876 cuộc phản biện. Ở cấp xã, đã tổ chức được 137.573.436 cuộc giám sát và 38.343 cuộc phản biện¹. Qua công tác giám sát và PBXH Ủy ban MTTQVN và các đoàn thể đã có nhiều kiến nghị, đề xuất quan trọng với các cơ quan Đảng, Nhà nước góp phần hoàn thiện cơ chế, chính sách đáp ứng nguyện vọng của các tầng lớp nhân dân.

Với vai trò và trách nhiệm quan trọng trong việc tổ chức triển khai hoạt động của Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư cộng đồng là những kênh quan trọng ở cơ sở góp phần chống tiêu cực, tham nhũng, phát huy quyền làm chủ và bảo vệ quyền, lợi ích chính đáng của Nhân dân, Mặt trận cơ sở đã phụ trách duy trì hoạt động của gần 11.000 Ban Thanh tra nhân dân và hơn 13.000 Ban

Giám sát đầu tư cộng đồng². Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư cộng đồng đã kiến nghị với chính quyền xử lý nhiều vi phạm góp phần hạn chế những tiêu cực, đấu tranh với các biểu hiện tham nhũng, lãng phí trong xây dựng các công trình, dự án trên địa bàn, chất lượng các công trình được bảo đảm, tạo lòng tin trong Nhân dân.

Cùng với giám sát, PBXH, MTTQVN các cấp đã thường xuyên lắng nghe, tổng hợp các ý kiến, kiến nghị của cử tri và Nhân dân để phản ánh, kiến nghị với Đảng, Nhà nước thường xuyên, định kỳ, kịp thời thông qua các báo cáo gửi Chính phủ, Quốc hội, Chủ tịch nước và Ban Bí thư Trung ương Đảng để trình bày trước Quốc hội tại mỗi kỳ họp. Qua đó, nhiều vấn đề bức xúc trong xã hội, những bất cập trong thực thi chính sách đã được phát hiện, giúp cho các cơ quan của Đảng, Nhà nước kịp thời tháo gỡ các vướng mắc, điều chỉnh, bổ sung chủ trương, chính sách, quy định pháp luật nhằm nâng cao tinh thần trách nhiệm trong thực thi nhiệm vụ, quyền hạn của các tổ chức, cá nhân có liên quan.

Thực hiện Quyết định số 218-QĐ/TW, ở nhiều địa phương, MTTQVN các cấp đã thực hiện tốt vai trò, trách nhiệm với cấp ủy trong việc đề xuất phối hợp với chính quyền tổ chức các cuộc đối thoại trực tiếp giữa người đứng đầu cấp ủy, chính quyền với Nhân dân. Từ đó giúp cho cấp ủy, chính quyền nâng cao trách nhiệm giải trình, điều chỉnh phương thức lãnh đạo, quản lý; kịp thời tháo gỡ khó khăn, tạo sự đồng thuận xã hội; làm cơ sở, động lực phát triển kinh tế; tăng cường sức mạnh khối đại đoàn kết toàn dân tộc ngay từ cơ sở, thể hiện ý chí của Nhân dân trong cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ”. Đây là yếu tố quan trọng để củng cố, nâng cao niềm tin của Nhân dân với Đảng, Nhà nước, tăng cường sự đồng thuận trong xã hội; góp phần xây dựng Đảng, Nhà nước và hệ thống chính trị ngày càng trong sạch, vững mạnh; xây dựng, củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc, phát huy dân chủ XHCN trong điều kiện mới.

Tuy nhiên, hoạt động giám sát, PBXH, tham gia góp ý xây dựng Đảng, chính quyền và thực hiện DCCS của hệ thống MTTQVN trong thời gian qua chưa thực sự thể hiện đầy đủ quyền lực của Nhân dân; nhiều nơi, nhiều lúc chưa phát huy được sức mạnh của các tổ chức thành viên, thậm chí vẫn còn lúng túng trong việc xác định đối tượng, nội dung và phương thức thực hiện. Đặc biệt, trong những năm đầu triển khai chưa có phương thức, quy trình triển khai hiệu quả; nhiều nội dung giám sát thiếu cụ thể, thiếu tính chuyên sâu; vẫn còn hiện tượng nể nang, ngại va chạm, chưa mạnh dạn góp ý những hạn chế, yếu kém của cấp ủy, chính quyền các cấp. Một số nơi tổ chức nhiều đoàn giám sát trong năm dẫn đến quá tải cho đối tượng được giám sát; có nội dung trùng lặp với các hoạt động kiểm tra, giám sát của các cơ quan có thẩm quyền khác. Nhiều đề xuất, kiến nghị của MTTQVN và các đoàn thể chính trị - xã hội trong quá trình giám sát, PBXH và tham gia góp ý ở nhiều nơi, nhiều lúc còn chưa được cơ quan nhà nước, chính quyền các cấp quan tâm xem xét, giải quyết và phản hồi một cách thỏa đáng.

Những hạn chế trên xuất phát từ nhiều nguyên nhân, trong đó là do một số cấp ủy chưa quan tâm đúng mức trong công tác lãnh đạo, chỉ đạo hoạt động giám sát, PBXH, góp ý xây dựng Đảng, chính quyền của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội; một số cấp ủy còn lúng túng trong lãnh đạo, định hướng hoạt động giám sát, PBXH; tính chủ động và năng lực giám sát, PBXH của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội ở một số quận, huyện, phường, xã, thị trấn chưa cao, còn hạn chế, thiếu kiến thức chuyên ngành...

3. Một số giải pháp nâng cao chất lượng công tác giám sát và phản biện xã hội trong thời gian tới

Thực hiện thắng lợi Nghị quyết Đại hội XIII của Đảng, hướng đến mục tiêu xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền XHCN; xây dựng hệ thống chính trị trong sạch, vững mạnh, tinh gọn, hoạt động hiệu lực, hiệu

quả; phát huy quyền làm chủ và vai trò chủ thể của Nhân dân trong xây dựng nền dân chủ XHCN; nâng cao chất lượng công tác giám sát và PBXH của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội trong thời gian tới, cần tập trung thực hiện một số giải pháp sau:

Một là, kiên định sự lãnh đạo của Đảng theo tinh thần Nghị quyết Trung ương 5 (khóa X) về tiếp tục đổi mới phương thức lãnh đạo của Đảng đối với hoạt động của hệ thống chính trị, định hướng hoạt động của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội trên cơ sở đổi mới nội dung, phương thức tập hợp và phát huy sức mạnh đại đoàn kết dân tộc, vai trò của MTTQVN và Nhân dân trong công tác giám sát, PBXH, thực hiện DCCS góp ý xây dựng Đảng, chính quyền các cấp.

Hai là, tăng cường công tác bồi dưỡng, tập huấn nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, bản lĩnh chính trị của đội ngũ cán bộ làm công tác giám sát với tinh thần “dám nói, dám làm”, “nói đúng, làm đúng” vì lợi ích của Đảng, của Nhà nước, Nhân dân, am hiểu về pháp luật, nắm chắc cơ sở, thực tiễn. Hình thành các mô hình giám sát, PBXH của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội, qua đó xây dựng thành quy định khung đưa vào nội dung bồi dưỡng, tập huấn cán bộ MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội các cấp trên cả nước.

Ba là, quán triệt và thực hiện một cách có hiệu quả *Luật Thực hiện DCCS năm 2022* - nền tảng chính trị, pháp lý quan trọng để Đảng và Nhà nước tiếp tục hoàn thiện đường lối, chính sách, pháp luật về dân chủ nói chung, DCCS nói riêng, từ đó góp phần hoàn thiện các thiết chế về dân chủ.

Bốn là, đổi mới cách thức và phương pháp, chất lượng hoạt động giám sát và PBXH một cách thiết thực, trọng tâm, trọng điểm hướng vào những lĩnh vực mà cử tri và Nhân dân quan tâm. Từ đó, hình thành kế hoạch giám sát và PBXH; xây dựng tiêu chí đánh giá, kết quả giám sát và PBXH cũng như khung tiêu chí lựa chọn, đánh giá vấn đề giám sát và PBXH.

Năm là, đổi mới việc phối hợp giữa Mặt trận cấp xã, phường với chính quyền cùng cấp trong việc vận động và bảo đảm điều kiện để nhận diện thực hiện, thực hành dân chủ trực tiếp ở cơ sở. Phát huy vai trò chủ trì, tính chủ động của Ủy ban MTTQVN, tăng cường phối hợp, hiệp thương thống nhất hành động giữa các tổ chức thành viên trong xây dựng, thực hiện chương trình, kế hoạch giám sát, PBXH, bảo đảm sự đồng bộ, hiệu lực, hiệu quả, không chồng chéo.

Sáu là, tiếp tục đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục, hướng dẫn, nâng cao nhận thức, trách nhiệm của các cấp ủy, tổ chức Đảng, cán bộ, đảng viên, đoàn viên, hội viên và nhân dân về phát huy DCCS, vai trò của công tác giám sát, PBXH... Tạo kênh thông tin và tương tác nhiều chiều để các tầng lớp nhân dân có thêm thông tin, phản ánh, đặc biệt là tiếp nhận các phân tích, đánh giá, đề xuất từ các chuyên gia, nhà nghiên cứu đối với công tác lãnh đạo, quản lý của cấp ủy, chính quyền các cấp.

Bảy là, rà soát, đánh giá toàn diện, đầy đủ các quy định của Đảng, pháp luật của Nhà nước về công tác giám sát, PBXH; nghiên cứu, sửa đổi, bổ sung hoặc xây dựng mới các văn bản quy phạm pháp luật nhằm thể chế hóa kịp thời, tạo cơ chế đáp ứng yêu cầu, thực tiễn và trách nhiệm tham gia giám sát, PBXH của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội.

Tám là, thường xuyên kiểm tra, giám sát, sơ kết, tổng kết chủ trương của Đảng về công tác giám sát, PBXH của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội. Tăng cường công khai, minh bạch kết quả giám sát, PBXH theo quy định.

4. Kết luận

Hoạt động giám sát và PBXH được xác định là nhiệm vụ quan trọng hàng đầu trong công tác tham gia xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền của MTTQVN và các tổ chức chính trị - xã hội. Hoạt động này góp phần tăng cường vai trò hạt nhân lãnh đạo của Đảng trong quá trình xây dựng và phát huy sức mạnh của khối đại đoàn kết toàn dân tộc

và thực hiện DCCS. Như Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã nhấn mạnh: "trong mọi công việc của Đảng và Nhà nước, luôn xác định "dân là gốc, thật sự tin tưởng, tôn trọng và phát huy quyền làm chủ của nhân dân; kiên trì thực hiện đúng nguyên tắc: "dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng"³□

Chú thích:

1, 2. *Những con số ấn tượng trong hoạt động giám sát, phản biện xã hội của đội ngũ cán bộ Mặt trận ở cơ sở.* <http://mattran.org.vn>, ngày 26/11/2022.

3. *Chuẩn bị và tiến hành thật tốt Đại hội XIII của Đảng, đưa đất nước bước vào một giai đoạn phát triển mới.* <https://nhandan.vn>, ngày 31/8/2020.

Tài liệu tham khảo:

1. *Chỉ thị số 18-CT/TW ngày 26/10/2022 của Ban Bí thư về phát huy vai trò, nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác giám sát, phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội.*

2. Vũ Hoàng Công. *Phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội.* Tạp chí Lý luận chính trị số 542 (tháng 4/2023).

3. *Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở năm 2022.*

4. *Quy định số 124-QĐ/TW ngày 02/02/2018 của Ban Bí thư về giám sát của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các tổ chức chính trị - xã hội và nhân dân đối với việc tu dưỡng, rèn luyện đạo đức, lối sống của người đứng đầu, cán bộ chủ chốt và cán bộ, đảng viên.*

5. Nguyễn Đình Quyên. *Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở - tiếp cận từ góc độ thể chế hóa quan điểm của Đảng và tư tưởng Hồ Chí Minh về dân chủ xã hội chủ nghĩa.* Tạp chí Tổ chức nhà nước số tháng 12/2022.

6. Nguyễn Văn Thâm. *Một số vấn đề lý luận về dân chủ cơ sở và vai trò của dân chủ cơ sở.* Tạp chí Tổ chức nhà nước số tháng 10/2018.

7. *Phát huy vai trò của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam tham gia kiểm soát quyền lực chính trị trong Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam.* <http://mattran.org.vn>, ngày 17/4/2023.

8. *Vai trò của giám sát, phản biện xã hội trong công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng.* <https://tapchiconsan.org.vn>, ngày 13/12/2020.